

CA DAO THAN THÂN

KẾT QUẢ CẨN ĐẠT

- Hiểu được thân phận, nỗi niềm của người phu nữ, người nông dân ngày xưa.
- Thấy được giá trị nghệ thuật của những hình ảnh so sánh, ẩn dụ và biểu tượng trong ca dao.

TIỂU DẪN

Ca dao ra đời và tồn tại là để đáp ứng những nhu cầu bộc lộ tình cảm của nhân dân. Cùng với ca dao yêu thương, tình nghĩa, ca dao than thân cũng có số lượng lớn và rất tiêu biểu cho kho tàng ca dao Việt Nam về nội dung cũng như nghệ thuật. Nhiều bài ca dao không chỉ là lời than thở về cuộc đời, cảnh ngộ khổ cực đắng cay, mà còn là tiếng nói khẳng định giá trị, phẩm chất con người. Ý nghĩa phản kháng xã hội, phản kháng những điều ngang trái ẩn chứa rất sâu trong đó.

*
* *

1. *Thân em như tấm lụa đào,
Phát phơ giữa chợ biết vào tay ai.*
2. *Thân em như giếng giữa đàng,
Người khôn rửa mặt, người phàm rửa chân.*

(Tục ngữ ca dao dân ca Việt Nam, Sđd)

3. *Bướm vàng đậu đợt mù u⁽¹⁾,
Lấy chồng càng sớm tiếng nu càng buồn.
(Ca dao dân ca Nam Bộ)^(*)*

(*) Bảo Định Giang – Nguyễn Tấn Phát – Trần Tấn Vinh – Bùi Mạnh Nhị sưu tầm, giới thiệu, NXB Thành phố Hồ Chí Minh, 1984.

(1) *Mù u* : loại cây to, lá cứng, giòn và mọc đối, quả tròn, nhỏ, dùng ép lấy dầu thắp, nhựa dùng làm thuốc chữa bệnh. Cây mù u có nhiều ở Trung Trung Bộ và Nam Bộ.

4. *Hòn đá đóng rong vì dòng nước chảy,
Hòn đá bạc đâu vì bơi sương sa.
Em với anh cũng muốn kết nghĩa giao hoà,
Sợ mẹ băng biển, sợ cha băng trời.
Em với anh cũng muốn kết tóc ở đồi,
Sợ rằng mây bạc giữa trời mau tan.*

(Ca dao trước Cách mạng)^(*)

5. *Con cò mà đã ăn đêm,
Đậu phải cành mềm lộn cổ xuống ao.
– Ông ơi, ông vớt tôi nao,
Tôi có lòng nào, ông hãy xáo măng.
Có xáo thì xáo nước trong,
Chớ xáo nước đục, đau lòng cò con.*

(Tục ngữ ca dao dân ca Việt Nam, Sđd)

HƯỚNG DẪN HỌC BÀI

1. Bài 1, 2, 3

Thân phận của người phụ nữ trong xã hội cũ được nói đến ở ba bài ca dao này có đặc điểm gì chung? Phân tích giá trị biểu cảm của những so sánh nghệ thuật (*Thân em như...*) ở bài 1 và bài 2. Sắc thái tình cảm giữa ba bài 1, 2, 3 có gì khác nhau?

2. Bài 4

Hãy chỉ ra mối liên hệ giữa hai câu thơ đầu và bốn câu thơ cuối. Qua tâm trạng của nhân vật trữ tình, anh (chị) hãy phân tích tình cảnh đáng thương giữa niềm khao khát hạnh phúc lứa đôi và thân phận người con gái trong xã hội phong kiến. Những hình ảnh so sánh khác nhau ("Sợ mẹ băng biển, sợ cha băng trời", "Sợ rằng mây bạc") đã thể hiện sắc thái khác nhau như thế nào trong những nỗi sợ của người con gái?

3. Bài 5

Phân tích tình cảnh con cò trong bài ca dao. Giải thích nghĩa của cụm từ "Tôi có lòng nào" và hình ảnh ẩn dụ "nước trong", "nước đục". Tâm sự của con cò thể hiện điều gì? Con cò thường là biểu tượng của ai? Vì sao?

(*) NXB Văn học, Hà Nội, 1963.

- Liệt kê những hình ảnh *so sánh, ẩn dụ, biểu tượng* của chùm ca dao trong bài học. Những hình ảnh này có phổ biến trong ca dao không ? Vì sao ?
- Học thuộc lòng các bài ca dao đã học.

BÀI TẬP NÂNG CAO

Sưu tầm và viết để cung cấp giới thiệu chùm ca dao về chủ đề than thân.

TRÍ THỨC ĐỌC - HIỂU

Các nhà thơ học những gì ở ca dao ?

"Học như mọi người, thu hoạch như tất cả mọi người thu hoạch ca dao ; học tính gai cắp trong đó, học lạp trưởng của những người lao động, học cái hiện thực của việc đời qua mấy nghìn năm trong đó, học các tương quan xã hội, học các tương quan nam nữ trong các chế độ cũ, học tên đất, tên nước, tên sao, tên cá, tên chim muông, tên hoa cỏ,... học máu và mồ hôi, nước mắt và nụ cười của những con người,... Nhưng nói hẹp hơn, các nhà thơ học được thơ ở trong ca dao".

(Xuân Diệu, *Các nhà thơ học những gì ở ca dao ?,
Tạp chí Văn học, số 1 - 1967*)